

GROTE OF SINT-LAURENSKERK ROTTERDAM

CANTATEDIENST

ZONDAG 18 DECEMBER 2022

19:00 UUR

JOHANN SEBASTIAN BACH

HERZ UND MUND UND TAT UND LEBEN BWV 147

HEINRICH SCHÜTZ

MAGNIFICAT SWV 426

PĒTERIS VASKS

PATER NOSTER

LIVESTREAM VIA: WWW.LAURENSVOCAAL.NL

Wij gaan staan

Bemoediging Onze hulp in de Naam van de Heer,
Die hemel en aarde gemaakt heeft.

Drempelgebed Heer onze God, vergeef ons al wat wij misdeden,
En laat ons weer in vrede leven, door Christus onze Heer,
Amen.

Lied Lied 445, gezang 130 LvdK

1 Cantorij

De nacht is haast ten einde

LvdK Gezang 130

m: J. Petzold 1939

t: J. Klepper

v: J.W. Schulte Nordholt

1. De nacht is haast ten einde,
de mor-gen niet meer ver.
Be-zing nu met ver-blij-den
de hel-dre mor-gen-ster.
Wie schrei-de in het duis-ter
be-groet zijn kla-re schijn,
als hij met al zijn luis-ter
straalt o-ver angst en pijn.

2 Gemeente

Zo is ons God verschenen
in onze lange nacht.
Hij die de eng'len dienen
die eeuwen is verwacht,

is als een kind gekomen
en heeft der wereld schuld
nu zelf op zich genomen
en draagt ze met geduld.

3 Cantorij

Hoevele zwarte nachten
van bitterheid en pijn
en smartelijk verwachten
ons deel nog zullen zijn
op deze donk're aarde,
toch staat in stille pracht
de ster van Gods genade
aan 't einde van de nacht.

4 Allen

God lijkt wel diep verborgen
in onze duisternis
maar schenkt ons toch een morgen
die vol van luister is.
Hij komt ons toch te stade
ook in het strengst gericht.
Zijn oordeel is genade,
zijn duisternis is licht.

Wij gaan zitten

Gebed

Schriftlezing Lucas 1, vers 39-55

Maria en Elisabet

39 Kort daarop reisde Maria in grote haast naar het bergland, naar een stad in Juda, 40 waar ze het huis van Zacharias binnenging en Elisabet begroette. 41 Toen Elisabet de groet van Maria hoorde, sprong het kind op in haar schoot; ze werd vervuld van de heilige Geest 42 en riep luid: 'De meest gezegende ben je van alle vrouwen, en gezegend is de vrucht van je schoot! 43 Wie ben ik dat de moeder van mijn Heer naar mij toe komt? 44 Toen ik je groet hoorde, sprong het kind van vreugde op in mijn schoot. 45 Gelukkig is zij die geloofd heeft dat de woorden van de Heer in vervulling gaan.' 46 Maria zei:

Cantorij

Magnificat SWV 426

H. Schütz (1585-1672)

Meine Seele erhebt den Herren,
und mein Geist freuet sich Gottes, meines Heilandes.
Denn er hat seine elende Magd angesehen.
Siehe, von nun an werden mich selig preisen alle, alle Kindes Kind.
Denn er hat große Dinge an mir getan,
der da mächtig ist, und des Name heilig ist.
Und seine Barmherzigkeit währet immer für und für bei denen,
die ihn fürchten.
Er übet Gewalt mit seinem Arm;
er zerstreuet, die hoffärtig sind in ihres Herzens Sinn.
Er stößet die Gewaltigen vom Stuhl, und erhöhet die Niedrigen.
Die Hungrigen füllet er mit Gütern und läßt die Reichen leer.
Er denket der Barmherzigkeit und hilft seinem Diener Israel auf,
wie er geredt hat unsern Vätern,
Abraham und seinem Samen ewiglich.

Ehre sei dem Vater und dem Sohn und auch dem Heiligen Geiste,
wie es war im Anfang, jetzt und immerdar
und von Ewigkeit zu Ewigkeit.
Amen.

Schriftlezing Lucas 1, vers 56

56 Maria bleef ongeveer drie maanden bij haar, en ging toen terug naar huis.

Vertaling: De Nieuwe Bijbelvertaling

Overdenking

Inzameling der gaven

De opbrengst van deze rondgang is bestemd voor diaconie en kerkrentmeesters. In de collecte bij de uitgang wordt uw speciale gift gevraagd voor de aan deze Cantatedienst verbonden kosten (zie pagina 11 van deze liturgie voor meer informatie).

Orgelspel

Lied Gezang 125 LvdK

1 Gemeente

O kom, o kom, Immanuël

LvdK Gezang 125

m: Frans/Th. Helmore
t: naar 'Veni, veni, Emmanuël', 12e eeuw
W. Barnard

1. O kom, o kom, Im - ma - nu - el,
ver - los uw volk, uw Is - ra - el,
her - stel het van el - len - de weer,
zo - dat het looft uw naam, o Heer!
Weest blij, weest blij, o Is - ra - el!
Hij is na - bij, Im - ma - nu - el!

2 Cantorij

O kom, Gij wortel Isaï,
verlos ons van de tyrannie,
van alle goden dezer eeuw,
o Herder, sla de boze leeuw.
Weest blij, weest blij, o Israël!
Hij is nabij, Immanuël!

3 Gemeente

O kom, o kom, Gij Oriënt,
en maak uw licht alom bekend;
verjaag de nacht van nood en dood,
wij groeten reeds uw morgenrood.
Wees blij, weest blij, o Israël!
Hij is nabij, Immanuël!

4 Cantorij

O kom, Gij sleutel Davids, kom
en open ons het heiligdom;
dat wij betreden uwe poort,
Jeruzalem, o vredesoord!
Weest blij, weest blij, o Israël!
Hij is nabij, Immanuël!

5 Allen

O kom, die onze Heerser zijt,
in wolk en vuur en majesteit.
O Adonai die spreekt met macht,
verbreek het duister van de nacht.
Weest blij, weest blij, o Israël!
Hij is nabij, Immanuël!

Cantate

Herz und Mund und Tat und Leben BWV 147

J.S. Bach (1685-1750)

Eerste Deel

1. Koor

Herz und Mund und Tat und Leben
Muss von Christo Zeugnis geben
Ohne Furcht und Heuchelei,
Dass er Gott und Heiland sei.

2. Recitatief Tenor

Gebenedeiter Mund!
Maria macht ihr Innerstes der Seelen
Durch Dank und Rühmen kund;

Sie fänget bei sich an,
Des Heilands Wunder zu erzählen,
Was er an ihr als seiner Magd getan.
O menschliches Geschlecht,
Des Satans und der Sünden Knecht,
Du bist befreit
Durch Christi tröstendes Erscheinen
Von dieser Last und Dienstbarkeit!
Jedoch dein Mund und dein verstockt Gemüte
Verschweigt, verleugnet solche Güte;
Doch wisse, dass dich nach der Schrift
Ein allzuscharfes Urteil trifft!

3. Aria Alt

Schäme dich, o Seele, nicht,
Deinen Heiland zu bekennen,
Soll er dich die seine nennen
Vor des Vaters Angesicht!
Doch wer ihn auf dieser Erden
Zu verleugnen sich nicht scheut,
Soll von ihm verleugnet werden,
Wenn er kommt zur Herrlichkeit.

4. Recitativ Bas

Verstockung kann Gewaltige verblenden,
Bis sie des Höchsten Arm vom Stuhle stößt;
Doch dieser Arm erhebt,
Obschon vor ihm der Erde Kreis erbebt,
Hingegen die Elenden,
So er erlöst.
O hochbeglückte Christen,
Auf, machet euch bereit,
Itzt ist die angenehme Zeit,
Itzt ist der Tag des Heils: der Heiland heißt
Euch Leib und Geist
Mit Glaubensgaben rüsten,
Auf, ruft zu ihm in brünstigem Verlangen,
Um ihn im Glauben zu empfangen!

5. Aria Sopraan

Bereite dir, Jesu, noch itzo die Bahn,
Mein Heiland, erwähle
Die gläubende Seele
Und siehe mit Augen der Gnade mich an!

6. Koraal

**Wohl mir, dass ich Jesum habe,
O wie feste halt ich ihn,
Dass er mir mein Herze labe,
Wenn ich krank und traurig bin.
Jesum hab ich, der mich liebet
Und sich mir zu eigen gibet;
Ach drum lass ich Jesum nicht,
Wenn mir gleich mein Herze bricht.**

Tweede Deel

7. Aria Tenor

Hilf, Jesu, hilf, dass ich auch dich bekenne
In Wohl und Weh, in Freud und Leid,
Dass ich dich meinen Heiland nenne
Im Glauben und Gelassenheit,
Dass stets mein Herz von deiner Liebe brenne.

8. Recitatief Alt

Der höchsten Allmacht Wunderhand
Wirkt im Verborgenen der Erden.
Johannes muss mit Geist erfüllet werden,
Ihn zieht der Liebe Band
Bereits in seiner Mutter Leibe,
Dass er den Heiland kennt,
Ob er ihn gleich noch nicht
Mit seinem Munde nennt,
Er wird bewegt, er hüpfet und springet,
Indem Elisabeth das Wunderwerk ausspricht,
Indem Mariae Mund der Lippen Opfer bringet.
Wenn ihr, o Gläubige, des Fleisches Schwachheit merkt
Wenn euer Herz in Liebe brennet,
Und doch der Mund den Heiland nicht bekennet,
Gott ist es, der euch kräftig stärkt,
Er will in euch des Geistes Kraft erregen,
Ja Dank und Preis auf eure Zunge legen.

9. Aria Bas

Ich will von Jesu Wundern singen
Und ihm der Lippen Opfer bringen,
Er wird nach seiner Liebe Bund
Das schwache Fleisch, den irdischen Mund
Durch heiliges Feuer kräftig zwingen.

10. Koraal

**Jesus bleibet meine Freude,
Meines Herzens Trost und Saft,
Jesus wehret allem Leide,
Er ist meines Lebens Kraft,
Meiner Augen Lust und Sonne,
Meiner Seele Schatz und Wonne;
Darum lass ich Jesum nicht
Aus dem Herzen und Gesicht.**

Gebed

Stil gebed

Cantorij

Pater Noster

P. Vasks (1946)

Pater noster,
Qui es in Caelis,
sanctificetur Nomen tuum.
Adveniat Regnum tuum.
Fiat voluntas tua, sicut in Caelo et in terra.
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,
Et dimitte nobis debita nostra,
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.
Et ne nos inducas in tentationem:
sed libera nos a malo.
Quia tuum est regnum et potestas
Et gloria in saecula.
Amen.

*Onze Vader
Die in de Hemelen zijt,
Uw Naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede, gelijk in de Hemel alzo ook op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de Boze.
Want van u is het koninkrijk en de kracht
En de heerlijkheid tot in eeuwigheid.
Amen.*

Wij gaan staan

Zending en zegen

aan deze dienst werkten mee

Nicole Fiselier *sopraan*
Annette Vermeulen *alt*
Gerben Houba *tenor*
Johan Vermeer *bas*
Laurensorkest
Laurensantorij
Adriaan Hoek *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Jan de Visser *voorganger*

volgende cantatedienst

zondag 15 januari 2023, 19:00 uur

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Meine Seufzer, meine Tränen BWV 13

Francis Poulenc (1899-1963)

Priez pour paix

Anneke Blik *sopraan*
Annette Vermeulen *alt*
Francis Ng *tenor*
Berend Eijkhout *bas*
Laurensorkest
Laurensantorij
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Harold Schorren *voorganger*

kerstnacht in de Laurenskerk

zaterdag 24 december 2022, 23:00 uur

Kerstnachtdienst

Franz Schubert (1797-1828)

Mis in G

Laurensantorij
Domestica Rotterdam *orkest*
Martha Bosch *sopraan*
Leon van Liere *tenor*
Johan Vermeer *bas*
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Harold Schorren *voorganger*

kerstochtend in de Laurenskerk

zondag 25 december 2022, 10:30 uur

Laurenscontorij
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Bernard van Verschuer *voorganger*

oudjaarsmiddag in de Laurenskerk

zaterdag 31 december 2022, 16:00 uur

Sylvestervespers

Laurens Vocaal Ensemble
Hayo Boerema *orgel*
Mirjam van den Hoek *dirigent*
Ds. Harold Schorren *voorganger*

volgend concert van de Laurenscontorij

zondag 8 januari 2023, 15:00 uur

Nieuwjaarsconcert

Max Reger (1873-1916)

Wie schön leuchtet der Morgenstern
Der Mensch lebt und bestehet nur eine kleine Zeit
Morgengesang
Nachtlied

Laurenscontorij
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*

De musici van de Laurenskerk wensen je een gelukkig nieuwjaar. Zoals ieder jaar kun je genieten van een feestelijk programma, afgesloten met een nieuwjaarsreceptie. In 2023 staat het nieuwjaarsconcert in het teken van de componist Max Reger (1873-1916), die 150 jaar geleden werd geboren.

Voor dit concert geldt een lage instapprijs. Vrienden van de Laurenskerk of Laurens Vocaal kunnen dit concert zelfs gratis bezoeken, maar alleen als vooraf een reservering wordt gemaakt via info@laurenkerkrotterdam.nl of 010-4131494.

Bestel kaarten via: www.laurenkerkrotterdam.nl

belangrijke mededeling

Laurens Vocaal is voor de organisatie van de cantatediensten afhankelijk van particuliere giften en subsidies van diverse instanties, zoals het Fonds Podiumkunsten.

Wij vragen voor deze cantatedienst uw vrijwillige gift aan de uitgang. Een cantatedienst kost gemiddeld € 6000. Om uit de kosten te komen is een bijdrage van gemiddeld **€ 15** per bezoeker nodig!

Wilt u uw gift voor deze cantatedienst liever overmaken? Dat kan op Iban nummer NL93 ABNA 0640755666, t.n.v. Stichting Laurens Vocaal te Rotterdam.

U kunt nu ook direct geven via Tikkie. Zo werkt het: Open de camera-app van uw mobiel (of gebruik uw Tikkie-app of QR-scanner). Richt uw camera op onderstaande QR-code. De code wordt automatisch gescand.

De Stichting Laurens Vocaal Rotterdam is een culturele ANBI.

Alvast bedankt voor uw royale bijdrage!

Toelichting

J.S. Bach – Herz und Mund und Tat und Leben BWV 147

Inleiding

Bach schreef deze cantate voor het feest van Maria Visitatie, Maria's bezoek aan Elisabeth (Luc. 1: 39-64), gevierd op 2 juli. Hij maakte daarbij gebruik van een gelijknamige vroegere adventscantate en voegde recitatieven toe, waarmee de cantate haar specifieke bestemming voor dit Mariafeest kreeg. Ook voegde hij een koraal toe, dat fungeert als slotkoraal van de beide delen.

De eerste versie van de cantate, oorspronkelijk bedoeld voor de vierde zondag van de advent, schreef Bach in Weimar in 1716. Deze cantate, waarvan overigens alleen een latere versie uit Leipzig bewaard is gebleven, had een andere structuur. Na het openingskoor volgden drie gedichten, die door Bach als aria's gecomponeerd werden. Behalve het slotkoraal waren de teksten van Salomo Franck. In de vroege cantates uit Weimar ontbraken de recitatieven nog. In de Leipzige versie zijn ze er natuurlijk wel, maar dan zijn we ook zeven jaar verder.

Deze adventscantate van 20 december 1716 was de laatste cantate die Bach in Weimar schreef. En het was door Bachs vertrek naar Köthen voorlopig ook de laatste geestelijke cantate die hij schreef, omdat er aan het calvinistische hof van Köthen geen behoefte was aan kerkcantates. Pas in Leipzig (1723) zal Bach zijn cantateproject weer voortzetten.

Niet alleen de vorm van 'Herz und Mund und Tat und Leben' werd gewiijzigd, maar ook de inhoud van het libretto. De lezing voor de oorspronkelijke adventscantate was sinds mensenheugenis Filipenzen 4, 4-7: *De Heer is nabij, weest over niets bezorgd..*

Voor het Mariafeest van 2 juli was de epistel lezing Jesaja 11, 1-5: *Maar uit de stronk van Isai schiet een telg op, een scheut van zijn wortels komt tot bloei, geringen zal hij richten met gerechtigheid.*

en de evangelielezing Lucas 1, 39-56: *De meest gezegende ben je van alle vrouwen, en gezegend is de vrucht van je schoot!*

Waarna Maria haar lofzang, het Magnificat, aanheft:

*"Hij toont zijn macht en de kracht van zijn arm
en drijft uiteen wie zich verheven wanen,
heersers stoot hij van hun troon
en wie gering is geeft hij aanzien."*

Wie de lezingen van de twee cantateversies met elkaar vergelijkt begrijpt wel dat Bach de oorspronkelijke adventcantate zonder problemen kon overnemen voor het Mariafeest: beide lezingen hebben een gemeenschappelijk middelpunt: de verwachting van de komst van de Messias. Daardoor kunnen we deze Mariacantate prima een plek geven op de vierde Advent.

Cantate

Bach was meteen na zijn aantreden in Leipzig zijn ambitieuze project op 30 mei 1723 begonnen met de uitvoering van een tweedelige cantate *Die Elenden sollen essen* (BWV 75). Zes weken later, op vrijdag 2 juli 1723, klonk er weer een tweedelige cantate, namelijk *Herz und Mund und Tat und Leben* (BWV 147). En op 11 juli 1723 werd nog een andere tweedelige cantate uitgevoerd: *Ärgre, dich, o Seele, nicht* (BWV 186).

Ik vermeld dit niet voor de statistiek maar om aan te geven dat Bach bezig was het tot dan toe gangbare model van de cantate ingrijpend te verdiepen en te moderniseren. Niet alleen door uitbreiding, maar bijvoorbeeld ook door gebruik te maken van nieuwe instrumentale mogelijkheden zoals de oboe d'amore, de oboe da caccia en de traverso, met zijn veel grotere virtuoze mogelijkheden dan de blokfluit. De cantate is niet alleen in formele zin tweedelig. Zij is dat ook in figuurlijke zin: zij heeft een extraverte, uitbundige kant en een ingekeerde, introverte kant. Het openingskoor en de laatste aria worden gekenmerkt door een buitengewone haast extraverte, feestelijke toonzetting. De orkestinleiding suggereert een concert voor trompet en orkest in de typische concertato stijl. Dat betekent letterlijk 'wedijveren' (de trompet tegen de rest van het orkest), maar het komt ook voor als 'dialogo voeren'. Deze dialoog komt later in het openingskoor terug tussen koor en orkest. Zelfs raakt het koor 'in gesprek met zichzelf', wanneer we de instrumentaal begeleide fuga-gedeelten vergelijken met de alleen door het continuo begeleide passages: Hart, mond, daad, leven moeten van Christus getuigen (fuga), zonder vrees en zonder huichelen (meer homofoon).

De keerzijde van de cantate wordt niet gekenmerkt door extatische kracht, maar veeleer door verinnerlijking. Drie aria's (nr. 3 voor altsolo, oboe d'amore en continuo, no. 5 voor sopraansolo soloviool en continuo en nr. 7 voor tenorsolo en continuo) hebben driedeligheid met elkaar gemeen: de maatsoort van nr. 3, de triolen in nr. 5 en nr. 7. Generaties componisten vóór Bach gebruikten driedeligheid vaak als uitdrukking, stijlmiddel, van vreugdevolle zaken. In dit geval dus als uitdrukking van vreugdevolle (verinnerlijkte) verwachting van de komst van de Messias. Overigens: ook het openingskoor is in een 6/4 genoteerd, in wezen tweemaal drie.

Ik geef een korte beschrijving van de drie aria's.

aria nr. 3

De eerste aria, een mooi trio voor alt, oboe d'amore en continuo, heeft de beweging van een sarabande: een voorname, charmante dans in een niet snelle 3/4 maat. Het bijzondere is dat Bach een verfiind spel met de maatcadans speelt door telkens de kwarten in twee 3/4 maten anders te groeperen (3 x 2 in plaats van 2 x 3). Op die manier ontstaat er een 3/2 maat. Hierdoor horen we een prachtig zwevend ritme, vooral omdat Bach deze patronen in onregelmatige afwisseling schrijft. De betoningen op de eerste tel laten op deze manier geen stereotype beweging horen, maar geven door de afwisseling een verrassende metrische cadans.

aria nr. 5

De tweede aria levert een fraai voorbeeld van Bachs ingrijpen in de tekst, omdat die hem kennelijk niet beviel. De partituur in Bachs handschrift laat dat duidelijk zien. Hij begon de tekst van Franck op te schrijven:

*Beziehe die Höhle des Herzens, der Seele,
und blicke mit Augen der Gnade mich an.*

Hij wijzigde al schrijvend de tekst in:

*Mein Heiland, erwähle die gläubende Seele
und siehe mit Augen der Gnade mich an.*

De aria is een wonderschoon trio voor sopraan, vioolsolo en continuo. De virtuoze vioolsolo in vrijwel ononderbroken zestiende triolenbeweging is uitdrukking van extatische vreugde. De jubel wordt nog versterkt doordat Bach de tekst nagenoeg niet onderverdeelt: vijfmaal horen we bijna zonder onderbrekingen de ariatekst in zijn geheel.

aria nr. 7

De derde aria voor tenor en continuo wordt gekenmerkt door een krachtige aanroep, een motto '*Jesu, hilf*'. De continuo begint ermee, en herhaalt dat bij de inzet van de tenor. Ook hier bepalen de triolen waarmee de cello de baslijn omspeelt, het karakter van de aria.

koraal nr. 6 en nr. 10

Tenslotte nog een enkel woord over de beroemde koraalbewerking waarmee het eerste deel wordt afgesloten, en die later nog een keer klinkt als afsluiting van de cantate. Ook hier driedeligheid: in het orkest de triolen, en ook in het metrum van de koraalmelodie.

Het is die prachtige aan- en afvolgende beweging van het orkest die het stuk zo immens geliefd heeft gemaakt. We kennen het koraal vooral onder de titel '*Jesu, joy of Man's desiring*', het arrangement voor piano en zang dat de beroemde pianiste Dame Myra Hess (1890-1965) in 1926 maakte.

De triolenbeweging in de eerste viool en eerste hobo is een omspeling van de koraalmelodie, de melodietonen zijn duidelijk te herkennen:

Ik reken deze koraalbewerking tot de meer introverte zijde van de cantate. Wat een zeldzame combinatie van intieme extase en innerlijke kracht!

Barend Schuurman uit zijn boek *Bachs Cantates toen en nu*.

H. Schütz – Magnificat SWV 426

Schütz is precies honderd jaar vóór Johann Sebastian Bach geboren, en net als Bach was hij zeer breed ontwikkeld, en componeerde in de meest uiteenlopende stijlen. In tegenstelling tot Bach kwam Schütz echter bepaald niet uit een muzikaal nest, en zijn ouders zetten hem dan ook onder druk om ook een 'fatsoenlijk vak' te leren. Toen hij in 1609 de kans kreeg om bij Giovanni Gabrieli te studeren, pakte hij deze echter met beide handen aan. Na enige omwegen kwam Schütz in Dresden terecht, waar hij het grootste deel van zijn leven zou blijven. Schütz werd maar liefst 87 jaar oud, uniek voor die tijd. Treurig hieraan was dat hij zowel zijn vrouw als zijn twee dochters overleefde.

De (bijna altijd vocale) muziek van Schütz is typerend voor zijn tijd: centraal staat de betekenis van de tekst en de vormgeving hiervan in de muziek. In zijn lange leven heeft Schütz ongeveer 500 werken gecomponeerd. Vermeldenswaard zijn de jeugdige madrigalen, de Symphoniae Sacrae, de Musikalische Exequien, de Weihnachtshistorie en zijn late passies. Tot slot bevatten de Kleine geistliche Konzerte vele pareltjes – en Schütz sloot zijn leven af met een indrukwekkende zetting van zijn lievelingspsalm 119.

Het Magnificat of het Lied van Maria is een van de drie nieuwtestamentische lofzangen, de andere zijn Nunc dimittis en Benedictus. Maria zingt het lied ter gelegenheid van haar bezoek aan Elizabeth, zoals verteld in het evangelie van Lucas (Lucas 1:39-56). Magnificat, een vast onderdeel van katholieke vesperdiensten, werd ook gebruikt in de lutherse kerk, in vespers en voor Mariafeesten. Schütz zette de Magnificat-tekst eenmaal in het Latijn en vijfmaal in het Duits, Meine Seele erhebt den Herren (Mijn ziel verheerlijkt de Heer), ook wel Duits Magnificat genoemd. Schütz componeerde ze op verschillende tijdstippen voor verschillende gelegenheden en doeleinden. Sommige horen thuis in de context van een grotere collectie. Twee van de instellingen in het Duits zijn verloren gegaan. Waarschijnlijk is SWV 426 in 1625 gecomponeerd. Schütz componeerde Meine Seele erhebt den Herren, SWV 426 voor vierstemmig koor en basso continuo. Het werd in 1657 uitgegeven door Christoph Kittel als onderdeel van de collectie Zwölf geistliche Gesänge (Twaalf geestelijke liederen), bedoeld voor "Gottes Ehren und Christlichen nützlichen Gebrauch/in Kirchen und Schulen" (Gods eer en christelijk gebruik in kerken en scholen).

Toelichting van www.koorpartij-oefening.nl

Pēteris Vasks – Pater noster

De componist Pēteris Vasks werd in 1946 in Letland geboren. Aanvankelijk studeerde hij contrabas en was hij gedurende enkele jaren als contrabassist werkzaam bij verschillende Letse orkesten. Hij studeerde compositie aan de Letse Muziek Academie in Riga. Sinds 1949 is Vasks erelid van de Letse Academie voor Wetenschap en sinds 2001 is hij lid van de Koninklijke Zweedse Academie voor Muziek. Vasks was in 2001, op uitnodiging van de Doelen, het Rotterdams Conservatorium en Rotterdam Culturele Hoofdstad 'Composer in Residence' in Rotterdam.

Het 'Pater Noster' ontstond in 1991 na de val van de Sovjet-Unie en de geleidelijke onafhankelijkheid van Letland. Zijn toonzetting van het 'Onze Vader' getuigt van de grote expressieve kwaliteiten die commentatoren überhaupt aan Vasks' composities toekennen.

Het 'Pater Noster' is een compositie die zo helemaal op zijn plaats is in een liturgische setting, en we mogen aannemen dat Vasks het ook zo heeft bedoeld. De fraaie, nergens verkeerde aandachttrekkende, harmonieën staan in dienst van de gebedstekst.

Het oorspronkelijk voor koor en strijkers geschreven, maar vanavond a capella uitgevoerde motet bestaat uit vier onderdelen:

1. Pater noster
2. Panem nostrum
3. Et ne nos inducas
4. Quia tuum est regnum. Amen (een gedeeltelijke herhaling van 1).

Opvallend is dat afzonderlijke woorden niet herhaald worden, maar wel de zinsdelen, zodat de afzonderlijke zinnen steeds langer worden. Dat leidt tot toenemende intensiteit.

Een voorbeeld uit het derde onderdeel:

Et ne nos
et ne nos
et ne nos inducas in tentationem.
Sed libera
libera nos a malo
libera nos a malo.

Het woord tentationem (verzoeking) vormt het dynamisch hoogtepunt. Later wordt dat geëvenaard in het vierde fragment bij gloria.

Opvallend in het derde deel zijn de liggende noten van alt en bas in octaven (zogeheten orgelpunt) en de parallel lopende stemmen van sopraan en tenor, waarmee dit deel wordt ingeleid.

Het is een bijzondere traditie van de Laurensantoorij om in de cantatediensten een compositie op het 'Onze Vader' te zingen. Eerder klonken o.a. Strawinsky, Sweelinck, Verdi, Praetorius, de Klerk. Dit werk van Vasks is een mooie en karakteristieke aanvulling op dit repertoire.

Barend Schuurman